

قدرت‌نمایی با برخورد‌های قهری

آنچه در پس ماجرای عکاسی یک طلبه از مادر جوان در قم خودنمایی می‌کند



افشین امیرشاهی

نویسنده و مشاور هم‌میهن

یک طلبه از زنی که در گوشه‌ی یک درمانگاه در قم روی زمین نشسته، نوزادش را در آغوش گرفته و شالاش روی شانه‌هایش افتاده، مخفیانه فیلم و عکس می‌گیرد. زن جوان برآشفته می‌شود، به روحانی اعتراض می‌کند و می‌خواهد عکس‌های او را پاک کند. روحانی نمی‌پذیرد و زن با صدای بلند خواسته‌اش را تکرار می‌کند. فیلم این درگیری و پریشان حالی مادر جوان، افکار عمومی را ناراحت و عصبانی می‌کند.

خشم و نگرانی مادر جوان که بالا می‌گیرد، گروهی از زنان به یاری زن می‌شتابند، فرد روحانی را احاطه می‌کنند و با اعتراض شدید از او می‌خواهند که گوشی همراهش را به آنها بدهد تا فیلم و عکس را پاک کنند. روحانی مقاومت می‌کند و زنان هم روی درخواست‌شان اصرار می‌کنند. مادر جوان دچار تشنج می‌شود.

فیلم این درگیری، نکاتی مهم و قابل‌تأمل از وضعیت جامعه ایران را نشان می‌دهد؛ نکاتی که البته همه به آن واقف هستیم؛ هم مردمی که منتقد چنین رفتارهایی هستند و هم کسانی که می‌دانند با عکس و فیلم‌گرفتن‌هایشان بخشی از جامعه را نگران و عصبانی می‌کنند و منجر به انباشت تنش، کینه و نفرت می‌شوند. اصلاً همین فیلم را به مثابه یک نظرسنجی تصادفی ببینید. همه چیز ناگهان اتفاق افتاد اما حضاران در مانگاه حق را به زن جوان دادند و معترض روحانی میانسال شدند. انگار یک نظرسنجی تصادفی است با این پرسش که آیا شما اقدام طلبه میانسال را تایید می‌کنید یا خیر؟ پاسخ براساس رفتار مردم، «نه» قاطع است.

اما وقتی می‌دانیم چنین رفتارهایی به خشم، بی‌اعتمادی و نگرانی مردم دامن می‌زند و صداالبته بی‌نتیجه بودن‌شان کاملاً واضح و مشخص است، چرا باز هم آن را تکرار می‌کنیم؟ در پس این واقعه، یک «چرا»ی بزرگ نهفته است. یک «چرا»ی ناراحت‌کننده. و در نهایت اینکه چرا چنین رفتارهای قهری و بی‌نتیجه هرازگاهی در یک گوشه از شهر و کشور مشاهده می‌شود و مردم را مضطرب و خشمگین می‌کند؟

این فیلم درعین حال نشان‌دهنده جایگاه کنونی روحانیت در جامعه ایران است. روحانیت، نهادی بسیار قدیمی و ریشه‌دار است که در روزگار نه‌چندان دور از گروه‌های معتبر و قابل احترام جامعه ایران بود. در گذشته صرف حضور یک روحانی باعث می‌شد زنان حجاب‌شان را رعایت کنند و حتی به تذکر هم نیازی نبود اما امروز، نه‌فقط این حضور چنان تأثیری ندارد، بلکه حتی نفوذ کلام‌شان هم به اندازه سابق نیست. این واقعه به‌عنوان یک نمونه نشان‌دهنده وضعیت نهاد دین و متولیان آن در جامعه است. اگر کسانی در این باره تردید دارند، می‌توانند به نتایج پیمایش اخیر مراجعه کنند. نتایج این پیمایش‌ها نشان می‌دهد که اعتقادات بنیادین هم افول پیدا کرده است. علت چیست که وضعیت به اینجا رسیده است؟ در ادبیات جامعه‌شناسی دینی، طبقه‌بندی‌های مختلفی با موضوع دینداری وجود دارد که یکی از آنها دینداری رسمی است که در ایران پس از انقلاب، معمولاً نماینده آن، روحانیت است. وقتی یک روحانی با لباس مخصوص خودش در اجتماع حاضر می‌شود دیگر نیازی ندارد که بگوید من یک شخص مذهبی هستم. همان لباس‌اش تبدیل شده است به نماد دینداری‌اش. پس اگر رفتاری از یک روحانی که معتقد به دینداری عمومی و مناسکی است سر بزند و جامعه نیز آن را نپذیرد، روی قضاوت مردم از دینداری رسمی تأثیر می‌گذارد. بسیاری از پژوهشگران، جامعه‌شناسان، کارشناسان امور دینی و سیاسی طی

سال‌های اخیر هشدار داده‌اند که گرایش‌های دینداری در جامعه ایرانی کاهش پیدا کرده است. آنها عقیده دارند همه شاخص‌های اصلی التزام مذهبی یا دینداری مردم در طول این چند دهه با افول مواجه شده است. این رفتار و وضعیت اجتماعی نشان می‌دهند که روحانیون خود را در جامعه‌ای می‌بینند که رفتارها و گرایش‌های دینی در حال افول است. حال پرسش این است که آیا چنین رفتارهایی، فاصله‌ها را کم می‌کند؟

منطق و هدف چنین رفتاری آن گونه که از سخنان مدافعان برخورد‌های قهری برمی‌آید، تقویت ارزش‌های دینی و مذهبی جامعه است. روشن است که چنین رفتارهایی به افزایش اعتبار ارزش‌های دینی منجر نمی‌شود و برعکس، باعث کاهش این ارزش‌ها و متعاقب آن کم شدن اعتبار و جایگاه روحانیون خواهد شد. درعین حال چنین رفتاری باعث دور شدن بخش بزرگی از مردم از حکومت و ارزش‌های دینی و به‌طور کلی‌تر از روحانیت می‌شود. پس این اصرار برای چیست؟ به این سوال می‌توان پاسخ‌های متعددی داد. یکی از این پاسخ‌ها، نیاز به نشان دادن قدرت است؛ آن‌هم در شرایطی که مؤلفه‌های آن رو به کاهش است. افراد و گروه‌هایی که پایگاه اجتماعی‌شان را از دست داده‌اند، سخنان‌شان تأثیرگذاری سابق را ندارد، انحصار رسانه‌ای‌شان از بین رفته، قدرت بازسازی نهاد رو به افول در جامعه ایران را ندارند، چرا که تمام فکر و توان‌شان صرف حضور در قدرت شده است. وقتی هیچ راهی وجود نداشته باشد، طبیعی است که با علم به اینکه رفتارشان بی‌نتیجه است و حتی تأثیر معکوس می‌گذارد، سراغ عامل قدرت و زور می‌روند و از این طریق تلاش می‌کنند به آنچه که می‌خواهند دست پیدا کنند. پس هر چه مشکلات بیشتر و تأثیرگذاری‌شان کمتر شود، توسل‌شان به شیوه‌های قهری و استفاده از زور و سیاست بیشتر خواهد شد.

متأسفانه متولیان رسمی دین نیز در چنین شرایطی کمتر به دیدن واقعیت‌های جامعه علاقه نشان می‌دهند و حتی با سکوت‌شان این فرایند را تایید می‌کنند. کافی است اخبار روز جمعه را نگاه کنید. برخی از مسئولین، بسیاری از امامان جمعه، برخی از نمایندگان جدید مجلس تنها چند روز پس از انتخابات، در سخنان‌شان روی برخورد‌های قهری در موضوع حجاب تأکید کردند. برخی‌هایشان حتی مردم را به حضور در میدان و مقابله با بی‌حجابی تشویق کردند. جنس همه این سخنان و سیاست‌ها، یک جور بود. موضوع استفاده از سیاست و قدرت در مسائل جامعه از سال‌های گذشته وجود داشته و همچنان هم ادامه خواهد داشت. اگر قبلاً در موضوع ویدئو و چند سال بعد ماهواره بروز و ظهور داشته است، دراینده نیز حتی اگر مسئله حجاب حل شود، در موضوع‌های جدید نیز ادامه پیدا می‌کند. در واقع اینگونه افراد حضورشان به همین، تقابل‌ها و حاشیه‌سازی‌ها بند است. حتی به قیمت وارد کردن مسیر تحولات کشور به عرصه احساسات و تقابل و تخریب. به هر حال نتیجه این رفتارها و قدرت‌نمایی‌ها به زبان فرهنگ دینی جامعه تمام خواهد شد.

نکته دیگر اینکه مردم در خصوص این رفتارها بین روحانیون هیچ تفکیکی قائل نمی‌شوند. اگرچه برخی از روحانیون و افراد مؤمن و دیندار نسبت به چنین برخوردها و تقابل‌هایی ابراز نگرانی کنند اما وقتی کسانی که منتقد چنین رفتارهایی هستند، مخالفت خودشان را به شکل صریح و علنی اعلام نمی‌کنند، حرف نمی‌زنند و عملی از خودشان نشان نمی‌دهند، طبیعی است که مردم هم تفکیک قائل نمی‌شوند. اگر مراجع و روحانیونی که چنین شیوه‌هایی را نمی‌پسندند، به شکل صریح به نقد و انتقاد از این رفتارها نپردازند و سکوت پیشه کنند، مردم چگونه متوجه شوند که نظر آنها درباره این برخوردها چیست؟ نتیجه این می‌شود که مردم بین روحانیون و مراجع در مسائلی که جامعه نمی‌پسندد، فرقی قائل نمی‌شوند و نهاد روحانیت بیش از پیش پایگاه اجتماعی خودش را از دست می‌دهد.

تیتریک

HEADLINE ONE

بررسی اختلال گسترده در سامانه معاملاتی فرابورس

زیر ساخت فرسوده یا حمله سایبری؟

گروه خبر: اختلال در هسته معاملاتی فرابورس که از روز شنبه ۱۹ اسفندماه آغاز شد و در نهایت موجب تعطیلی فرابورس شده بود، روز گذشته نیز ادامه داشت. البته با تلاش‌های صورت‌گرفته در نهایت این اختلال پس از اتمام کاری بازار سرمایه برطرف شد و سهامداران موفق شدند به مدت سه ساعت و نیم نسبت به خرید و فروش سهام اقدام کنند. خروجی این اختلال علاوه بر ریزش شاخص بورس، ریزش در فرابورس بود؛ به‌طوری‌که با افت بیش از ۸۴ واحد به رقم ۲۵ هزار و ۶۴ واحد رسید. با وجود فعالیت روز گذشته فرابورس مشخص نیست که اختلال ایجادشده به‌طور کامل برطرف شده است یا نه؟

اگرچه درباره اختلال ایجادشده در هسته معاملاتی فرابورس توضیحاتی از سوی برخی از مسئولان بیان شده است اما هنوز مسئولان ارشد نسبت به آن توضیحاتی ارائه نکرده‌اند. هنوز مشخص نیست که این اختلال در نتیجه فرسودگی سخت‌افزار رخ دادو یا عامل انسانی و حمله‌سایبری در کار بوده است. بعضی فعالان این حوزه با توجه به اختلالی که حدود ۲ روز طول کشید، موضوع هک سامانه را مطرح کرده‌اند که هنوز مورد تایید یا تکذیب مقامات بورس قرار نگرفته است. از سوی دیگر، فعالان این حوزه موضوع ضرر و زیان‌های دور روز گذشته را مطرح کرده و این سوال را می‌پرسند که چه کسی یا سازمانی این زیان‌ها را بر عهده می‌گیرد؟

خروج از مدار

فرابورس تهران روز شنبه به خاطر اختلال در سامانه هسته معاملاتی تعطیل بود. فعالان این بازار، ساعت ۸ صبح شنبه را با این پیام آغاز کردند: «پیرو اطلاع‌رسانی شرکت مدیریت فناوری بورس تهران به علت بروز اشکال فنی در زیرساخت فنی سامانه معاملات، سفارش‌گیری بازارهای فرابورس ایران در ساعت ۸:۲۵ تا ۸:۴۵ آغاز نخواهد شد.» این اختلال پیش از آغاز ساعت بازار رخ داد و به گفته مسئولان شرکت مدیریت فناوری بورس تهران، مربوط به بخش سخت‌افزاری سامانه می‌شد. با توجه به زمان رخ دادن این اختلال، مسئولان مربوطه اعلام

بررسی ابعاد و زمینه‌های برخورد یک طلبه و یک زن در قم

غیر قانونی، غیر شرعی

مقصر است. چپساکه در این دعوا و دعواهای مشابه تقصیر اصلی گردن هیچ‌یک از دو طرف نیست. مهم‌تر، چیز دیگری است. تقصیر اصلی بر عهده سیاست‌های دولت، حمایت‌های برخی دستگاه‌های مسئول، قانونگذاری‌های غلط و رفتارهای غیرقانونی گروه‌های فشاری است که زمینه را برای به جان هم افتادن مردم آماده کرده‌اند.»

محمد فاضلی، جامعه‌شناس نیز درباره این حادثه در صفحه شخصی خود نوشت: «مهم‌مسئله‌ان این روحانی تلاش می‌کنند ماجرا را ساده‌سازی کنند. من هم در این متن تلاش می‌کنم عمق ماجرا را نشان دهم. این گونه کارها، درافتادن با جوهره زندگی مدرن است. آدم‌ها در دنیای مدرن، با خبره نشدن به یکدیگر نشان می‌دهند که قصد ندارند با نگاه‌شان حریم شخصی دیگران را سوراخ کنند. این رفتار را «بی‌تفاوتی مدنی» می‌گویند.»

در مقابل، برخی از رسانه‌ها مانند خبرگزاری فارس اعلام کردند: «واضح است که در درجه اول زن مکشفه دچار فعل حرام شرعی کشف حجاب شده است. او البته در ادامه با هیاهو و حمله به روحانی جوان، خطای دیگری مرتکب می‌شود. به سوی مقابل هم عده‌ای اقدام طلبه جوان را که به نظر می‌رسد قصد نهی از منکر دارد، خلاف قانون و اخلاق می‌دانند.»

لزوم پیشگیری از اقدامات خودسرانه

اردشیر گراوند، جامعه‌شناس در واکنش به اتفاق درمانگاه قم معتقد است که اگر هر کسی بخواهد از افراد فیلم و عکس بگیرد، خشونت در جامعه افزایش می‌یابد. او به هم‌همی گفت:

«سیستم اجتماعی برای حفظ و نگهداری خود، امر ونهی‌هایی دارد که از سوی افراد نزدیک انجام می‌شود. ممکن است این توصیه‌ها ناراحت‌هایی را به وجود آورد اما یک موضوع سیاسی جانبدارانه تلقی نمی‌شود. «خیر نظام اجتماعی» در امر به معروف و نهی از منکر اجتماعی است. اما گاهی این «خیر» در جایی قرار می‌گیرد که جامعه آن را جانبدارانه و امر سیاسی تلقی می‌کند. آن‌هم یک امر سیاسی که می‌خواهد بر تمام جوانب زندگی ملت مسلط شود. در تمام دنیا مردم درصدد فرار از زیر یوغ تسلط بیشتر بر زندگی خود هستند. به همین دلیل قدرت دولت‌ها را به ۴ سال خلاصه و هر ساله دولت‌ها کوچک‌تر می‌شوند.» او افزود: «مواجهه بین مردم در موضوع امر به معروف با جریان تندرو حاکم جنبه سیاسی پیدا کرده است. در صورتی که پیش از این، این موضوع جنبه عمومی و اجتماعی داشت که مردم در برابر آن مقاومت نمی‌کردند.»این جامعه‌شناس افزود: «در کشور مردان قانون حضور دارند و برای آنها نیز وظایفی تعریف شده است اینکه می‌شود. به صورت غیررسمی کاری انجام دهند که هیچ ارتباطی به آنها ندارد، جای نگرانی دارد. اگر نیروی انتظامی یکی از نزدیکان را بگیرد، به من برمی‌خورد و می‌گویم در کشور قانونی حاکم است و تا زمان وجود این قانون باید روسری سر کنند. اما اگر فردی غیر از ضابطان به‌دختر یا همسر تذکر حجاب بدهد به شدت ناراحت می‌شوم و این سوال برابم پیش می‌آید که نهادهای رسمی در کشور چه کاره هستند؟» گراوند با اشاره به اینکه وقتی مجاری رسمی وجود دارد، چرا باید کسی از دختران و زنان عکس بگیرد؟ گفت: «اگر شرایط به این منوال پیش برود سنگ روی سنگ بند نمی‌شود و هیچ کس در کشور امنیت نخواهد داشت. معتقدم کشور ضابطی در قالب نیروی انتظامی دارد و این ضابط باید این شرایط را مدیریت کند. اگر هر کسی با تشخیص خود به اقدامات خودسرانه دست بزند، خشونت‌ها افزایش یافته و به مشکلات اجتماعی متعدد می‌انجامد.»



پریسا هاشمی

گزارشگر هم‌میهن

صدای فریاد یک زن همه‌همه در مانگاه را می‌شکند. او با یک طلبه درگیر شده است. طلبه‌ای که از او فیلم گرفته است ازهم زمانی که گوشه‌ای دنج را برای شیر دادن به نوزاد بیمارش پیدا کرده بود. زن خود را به در و دیوار می‌کوبد تا این طلبه فیلمش را پاک کند. زنان دیگر به حمایت از این مادر برمی‌خیزند. این خلاصه فیلمی چنددقیقه‌ای است که در فضای مجازی منتشر شده و واکنش‌های بسیاری را در پی داشته است. کاتال الفرقان در واکنش به این موضوع مدعی شد، مادر قمی، مدیر و کارکنان در مانگاه بازداشت شده‌اند. در پی این اتفاق حسن غریب، دادستان عمومی و انقلاب استان قم اعلام کرد: «در ارتباط با کلیپی که پخش شده به محض اطلاع دادستانی قم دستورات لازم به شناسایی اخلاکاران در نظم، سایر زوایای قضیه و همچنین شناسایی عناصری که تصویر را به رسانه‌های معاند منتقل کردند، صادر کرده است. ما از امرین به معروف که شرایط و مراتب آن را مراعات کرده باشند با جدیت حمایت و در هر صورت به این موضوع قاطعانه، عادلانه و با سرعت رسیدگی می‌کنیم.»

این موضوع واکنش‌های بسیاری را در پی داشت که مخالفان و موافقان را بر سر جدل بیاوردیکر انداخت. در این میان برخی از حقوق‌انان گرفتن فیلم و عکس از افراد را برای اثبات بی‌حجابی قانون می‌دانند. برخی از استادان حوزوی نیز گرفتن عکس بدون اجازه از افراد را جایز ندانستند. در این میان بعضی از جامعه‌شناسان نیز این اقدام را خارج از عرف اجتماعی دانسته و پیش‌بینی می‌کنند که این رفتارها باعث افزایش خشونت و تنش خواهد شد.

واکنش‌ها به محادله در درمانگاه قم

عباس عبدی، روزنامه‌نگار و تحلیلگر سیاسی در واکنش به این رخداد در توئییتی نوشت: «برای فهم این که از کجا به اینجا رسیدیم کافی است عملکرد آن روحانی که در درمانگاه قم از یک مادر جوان فیلم گرفت را ببینیم. جایگاه امروز روحانیت نسبت به پیش از انقلاب، نزد مردم ۱۸۰ درجه تغییر کرده است. تو خود حدیث مفصل بخوان از این مجمل. بدتر از رفتار آن روحانی با مادر جوان در درمانگاه قم، سکوت فاجعه‌بار علما و روحانیون قم در باره این رفتار است که حتی حاضر به دفاع از صفت خود نیز نیستند. گویی صنف روحانیت حاکم بر ایران هیچ نگاهی به آینده اندکی دورتر خود ندارد.»

سکینه پاد، دستیار رئیس جمهور در پیگیری حقوق و آزادی‌های اجتماعی درباره فیلم منتشرشده از درمانگاه قم در قم گفت: «متأسفم از این دوقطعی‌ای که ایجاد شده و این بسیار بد است که ما مردم خشونت کلامی با یکدیگر داریم و این، مواجهه‌های خیلی نازیبایی است که صورت می‌گیرد. این روحانی اگر می‌خواهد امر به معروف کند چرا عکس می‌گیرد؟ حتماً باید شرایط مادر را درک کرد، شاید پر خاشگروی او مقداری قابل توجیه باشد. این موضوع باید اسپشناسی شود.»

کامبیز نوروزی، وکیل دادگستری نیز در واکنش به این حادثه با بیان اینکه فیلم درگیری یک طلبه جوان با زن جوانی که فرزند بیمارش را به درمانگاه برده است، دردناک، سیاه و نگران‌کننده است، گفت: «در این ماجرا مهم نیست کدام طرف

گزارش یک

گزارش دو